

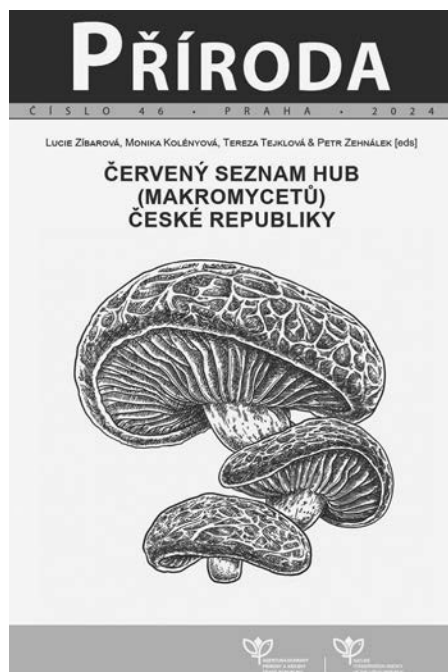
Po 18 letech vyšel nový Červený seznam hub (makromycetů) České republiky

Červené seznamy (ČS) jsou již po desítky let jedním ze standardních nástrojů ochrany přírody. Ve svém prvopočátku byly sestaveny pro obratlovce, postupně se záběr rozšiřoval i na další skupiny. I přes nesmírný ekologický význam byly makromycety („velké houby“) jednou z posledních skupin, pro které se začal sestavovat červený seznam na celosvětové úrovni (teprve v letošním roce se podařilo překonat hranici tisíce vyhodnocených druhů). Červené seznamy jsou ovšem vypracovávány i pro menší geografické celky než celou planetu – na úrovni kontinentů, států a regionů. První mykologický ČS na našem území, který vznikl pod editorským dohledem Jana Holce a Miroslava Berana, byl vydán v r. 2006. Obsahoval 904 druhů a byl ve své době zásadní publikací pro ochranáře i terénní mykology.

V českých podmínkách ČS dosud sice nemají legislativní váhu (byť v době přípravy tohoto textu je v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR projednávána novela zákona, která to může změnit), ale představují expertní posouzení míry ohrožení jednotlivých druhů. Slouží tak orgánům ochrany přírody pro prioritizaci managementu stanovišť a populací ohrožených druhů, vyhlášení zvláště chráněných území apod. U hub, stejně jako u dalších organismů, je nezanedbatelný také jejich význam populařizací, neboť někdy ve společnosti narážíme na střet zájmů mykologických se zájmy houbařskými. Rovněž zařazení druhu houby do ČS na něj upozorní nejen odborníky, ale i poučenou veřejnost, a je tak více na zřeteli. Pro další aktualizace ČS pak máme k dispozici kvalitnější data, která lépe odrážejí skutečnou realitu stavu ohrožení hub v České republice.

Příroda, krajina a společenstva organismů v ní se vyvíjejí, a to někdy i v poměrně krátkém časovém měřítku. Z toho důvodu i ohrožení hub je věc proměnlivá. Některé druhy z více či méně známých příčin ubývají, jiné přibývají, objevují se nové ohrožující faktory, mění se hospodaření člověka v krajině. ČS by proto měl být dynamickou reflexí aktuálního stavu. Mezinárodní svaz ochrany přírody (IUCN) doporučuje frekvenci 10 let. Česká mykologie tedy měla poněkud zpoždění oproti ideálnímu stavu.

Vytvoření aktualizace ČS si vzal za úkol nově zvolený výbor Sekce pro výzkum diverzity a ochranu hub (makromycetů) České vědecké společnosti pro mykologii. Na počátku r. 2023 přišla nabídka finanční podpory ze strany Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR) pod podmínkou, že výsledná tabulka s vyhodnoceným ohrožením jednotlivých druhů bude odevzdána do konce téhož roku. Takový termín se jevil jako velmi obtížně realizovatelný, neboť už před začátkem prací bylo zřejmé, že se budeme muset poprat s řadou problémů (např. absencí centrálního úložiště

mykologických nálezových dat nebo checklistu makromycetů ČR). Přesto se podařilo v krátké době sestavit dostatečně širokou skupinu zpracovatelů, specialistů na jednotlivé skupiny makromycetů, a práce na přípravě ČS mohly být zahájeny.

Výchozím krokem byl výběr druhů k hodnocení. Kromě taxonů hodnocených v předchozím ČS jsme oslovili mykologickou komunitu s žádostí o návrhy nových, kandidátských druhů. Celkem se k hodnocení sešlo 1 852 druhů – odhad celkového počtu druhů makromycetů v ČR je asi 5 000. Následně jsme shromáždili maximum dostupných dat o jejich rozšíření. Osloveny byly instituce i jednotlivci, vy-

užili jsme rovněž data z dílčích databází (např. Nálezové databáze ochrany přírody). Na základě datasetu poté specialisté na jednotlivé taxonomické nebo ekologické skupiny vyhodnotili kategorii ohrožení podle metodiky IUCN. Tím se liší od předchozího ČS, kde kritéria pro přiřazení druhu do kategorie ohrožení byla stanovena na národní úrovni. Samotné hodnocení velmi usnadnila aplikace, kterou jsme si pro tento účel napsali v programovacím jazyce R – kromě výpočtů základních parametrů metodiky IUCN umožnila i přehledné filtrování a vizualizaci dat. Výsledkem byla tabulka, která nakonec čítala 1 676 druhů, což je téměř dvakrát více, než obsahovala první verze ČS. Zároveň oproti předchozímu ČS došlo v průměru k poklesu kategorie ohrožení o jednu. Oboje však nutně neznamená, že by houby na tom byly výrazně hůře nebo lépe než před 18 lety. Hlavní změny souvisejí spíše se změnou metodiky, proto je srovnání mezi oběma seznamy velmi komplikované. Nový Červený seznam hub (makromycetů) vyšel elektronicky 16. října 2024 coby monotematické 46. číslo časopisu Příroda, a tištěná verze se dostala do rukou čtenářů na počátku r. 2025, téměř přesně dva roky potom, co jsme na něm začali pracovat.

V publikaci mimo jiné naleznete stručný úvod do ekologie makromycetů doplněný o přehled hlavních faktorů ohrožujících jejich populace. V další kapitole je shrnuta historie i současnost ochrany hub na našem území. Další část je věnována podrobnému popisu metodiky použité při tvorbě nové verze ČS. Čtvrtá kapitola obsahuje tabulku s jednotlivými hodnocenými druhy a jim přiřazenými kategoriemi ohrožení. Následuje druhá tabulka, kde jsou u jednotlivých druhů uvedeny pro ně významné faktory ohrožující jejich populace. Závěrečnou část tvoří rozsáhlá diskuze nad výsledky celého procesu vývoje ČS. Oproti první verzi ČS v té aktuální nenajdeme bližší charakteristiky hodnocených druhů. Ty se však snažíme nahradit cyklem portrétů vybraných druhů v časopise Mykologické listy, který vydává Česká vědecká společnost pro mykologii.

Věříme, že nový Červený seznam hub (makromycetů) ČR bude užitečnou pomůckou nejen pro orgány ochrany přírody, profesionální a amatérské mykology, ale i pro nejširší veřejnost. Doufáme, že bude dobře sloužit po příštích 10 let, než ho v r. 2034 (budme optimisté) nahradí již třetí verze ČS, na jejíž tvorbu budeme zase o něco lépe připraveni.

Červený seznam hub (makromycetů) ČR je dostupný ke stažení ve formátu PDF na webových stránkách časopisu Příroda <https://www.priroda.nature.cz> a také na webu České vědecké společnosti pro mykologii <https://czechmycology.org>.

Kolektiv spoluautorů článku:
Monika Kolényová, Tereza Tejklová
a Lucie Zíbarová

1 Muchomůrka Vladimírova (*Amanita vladimirii*) je nedávno popsáný druh, pojmenovaný po českém mykologovi Vladimíru Antonínovi. O rozšíření, a tedy i ohrožení, druhu nemáme dostatečná data, a proto byl v novém Červeném seznamu zařazen do kategorie DD (data deficient). Foto L. Zíbarová